

Votaziuns communalas dils 18 d'october 2015

Contribuziun alla restauraziun dalla baselgia claustrala sogn Martin

Statuts per la Regiun Surselva

Pagina

I.	Resumaziun	2
II.	Messadi: Contribuziun alla restauraziun dalla baselgia claustrala sogn Martin	3
III.	Messadi: Relasch dils statuts per la Regiun Surselva	9
IV.	Statuts per la Regiun Surselva	13

I. Resumaziun

Motivs da sustener la restauraziun dalla baselgia claustrala sogn Martin

Mustér senza la Claustra fuss buca Mustér

Gronda muntada e valeta historic-culturala

Modus optimal da finanziaziun sur 10 onns

Las autoritads communalas proponan unanimamein da conceder ina contribuziun dad 1 milliun francs per la restauraziun dalla baselgia claustrala sogn Martin.

Motivs d'approbar ils statuts dalla Regiun Surselva

Vischnauncas cun dapli vusch consultativa

Nova regiun (senza Flem e Trin) cun novs statuts

Structura efficienta

Las autoritads communalas proponan unanimamein d'approbar ils statuts dalla Regiun Surselva.

II. Messadi: Contribuziun alla restauraziun dalla baselgia claustrala sogn Martin

Preziadas convischinas e preziai convischins

La baselgia claustrala sogn Martin duei vegnir restaurada cumpleinamein. Ils cuosts totals dalla sanaziun occuoran a 15 milliuns francs. Corrispondentamein sustegnan la Confederaziun, il Cantun sco era diversas instituziuns e societads generusamein quellas lavurs. Els spetgan denton era ina contribuziun commensurada dalla vischnaunca da Mustér. Il cussegl da vischnaunca propona unanimamein al pievel da conceder ina contribuziun alla restauraziun dalla baselgia claustrala sogn Martin dad 1 milliun francs, pagabla enteifer diesch onns.

Gia 1981 ha il suveran da Mustér concediu ina contribuziun dad 1 milliun francs vid la restauraziun dalla claustra benedictina e cheutras era documentau la stretga collaboraziun vicendeivla. Il project da restauraziun da gliez temps da rodund 13 milliuns francs ha giu cumpigliau las excavaziuns archeologicas, la midada dalla baselgia da Nossadunna en in museum sco era ina biblioteca romontscha e claustrala e l'engrondaziun dalla cripta.

La Claustra benedictina da Mustér mira anavos sin ina historia da 1400 onns

Las festivitats ed activitats dalla Claustra egl onn giubilar ein stadas numerusas. L'entschatta ufficala ei stada da sogn Giusep, ils 19 da mars 2014 e la fin per la fiasta da sogn Martin, ils 11 da november 2014. Nossa populaziun ha astgau festivalar comunablamein cun la Claustra quei giubileum.

La Claustra – motor economic dall'entira regiun

Il vitg da Mustér e la Claustra da Mustér formeschan dapi tschentaners ina simbiosia. Dapi il fevrer 2014 secumprova la stretga relaziun concernent economia e finanzas denter vitg e Claustra per l'emprema gada ner sin alv e quei sin fundament d'in studi dall'Universitad da Sogn Gagl (HSG) che documentescha fatgs che fan surstar:

Il potenzial da lavur dalla Claustra – inclusiv la lavur dils paders – corrispunda a varga 70 piazzas cumpleinas. Il volumen annual da pagas ed investiziuns dalla Claustra munta a bunamein 12 milliuns francs. La valur annuala che sorta dalla Claustra e sias activitats per la regiun importa 6,5 milliuns francs.

La Claustra – gronda muntada e valeta historic-culturala

La Claustra benedictina existenta, bein la pli veglia el nord dallas Alps, ha ina historia fetg varionta. Il vast complex baroc cun la baselgia claustrala e ses dus clutgers cun las cuplas seprenta en cumpleina maiestad agl ur dalla planira dalla val da Disentis/Mustér. Ils baghetgs claustrals representan in bein cultural d'impurtonza naziunala. Oravontut la baselgia claustrala carschida ad in'ovra d'art cumplessiva basegna urgentamen ina restauraziun. En la liunga historia dall'abbazia ha la baselgia stuiu vegnir reconstruida e renovada pliras gadas. Mintga gada ha ei duvrau enorms sforzs.

Igl onn 1685, dil temps d'avat Adalbert II de Medel, ein ils baghetgs vegls dalla Claustra e la baselgia da s. Martin vegni spazzai. II tract dalla claustra el sid e l'ala che traversa viers nord ein vegni construi da niev tenor ils plans da Caspar Moosbrugger von Au im Bregenzerwald (1656-1672), il frater da Nossadunnaun che viveva lu en Claustra a Mustér. Denton era la Claustra vegnida els deivets e consequentamein muncavan ils mieds finansials, aschia ch'il temps da baghegiar ha cuzzau bunamein 10 onns. 1695 fuva Caspar Moosbrugger puspei a Mustér per inspectar l'ovra sco protocollau: «eine Visierung von einer neuen Kirchen zu reissen». Moosbrugger vegn era 1696 e 1699 consultaus dil proxim avat, Adalbert III de Funs, pertuccont ils plans da baghegiar dalla baselgia. Malgrad ils gronds quitaus finansials ei la nova baselgia claustrala stada finida igl onn 1704 e l'emprema messa ei vegnida celebrada. Finalmein vegn la baselgia claustrala nova da sgon Martin a Mustér consecrada 1712 entras il nunzius papal.

Ils 6 da matg 1799 ein il vitg e la claustra da Mustér vegni arsentai dallas truppas franzosas. En consequenza dil barschament ein gl'arviul dil chor sballunau ed igl altar grond e l'orgla el chor vegni destrui. Quater onns pli tard era igl arviul puspei reconstruius. II barschament digl onn 1846 ha puspei destruiu igl arviul dil chor. 1865 ei igl artg dil chor vegnius restauraus.

1913/14 ei il chor vegnius renovaus, ils stucs vid gl'arviul dils stuccaturs Wolf da Bozen ed ils maletgs dil pictur artist Fritz Kunz ein vegni reconstrui, igl altar grond enramaus da niev, il tablegiau dallas preits dil chor coluraus e doraus da niev.

1925/26 ei la renovaziun dalla nav-baselgia succedida. Era cheu ein vegni creai sigl arviul maletgs novs da Kunz ed in stuc niev da Josef Malin da Liechtenstein. Quei stuc ei vegnius doraus rehamein, bein era per saver integrar meglier quels maletgs plitost jasters al stil baroc. Entochen 1940 ein tuts nov altars e la scantschala vegni renovai en etappas.

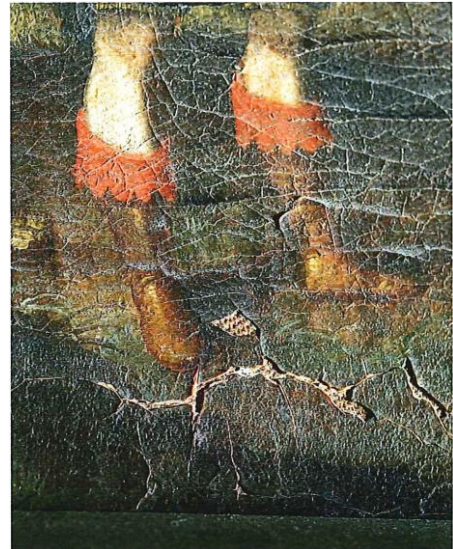
La fatschada sid culs clutgers ei vegnida renovada 1954 per la davosa gada. La front all'entrada dalla fatschada sid cun las picturas dil frater claustral Fridolin Eggert ein vegnidadas refrestgentadas e renovadas silmeins quater gadas dapi 1704, la davosa gada 1954. Igl onn 1984 ha il tetg dalla baselgia claustrala survegniu novas tievlas "Herzfaiz-Tondachziegel".

La claustra – sanaziun externa ed interna

Denton ein las fessas vid las fatschadas ed egl intern digl edifices sco era auters donns buca pli da surveser. Ina renovaziun totala dalla baselgia sogn Martin semuossa pil convent, tuts experts involvai e visitaders urgenta ed indispensabla.

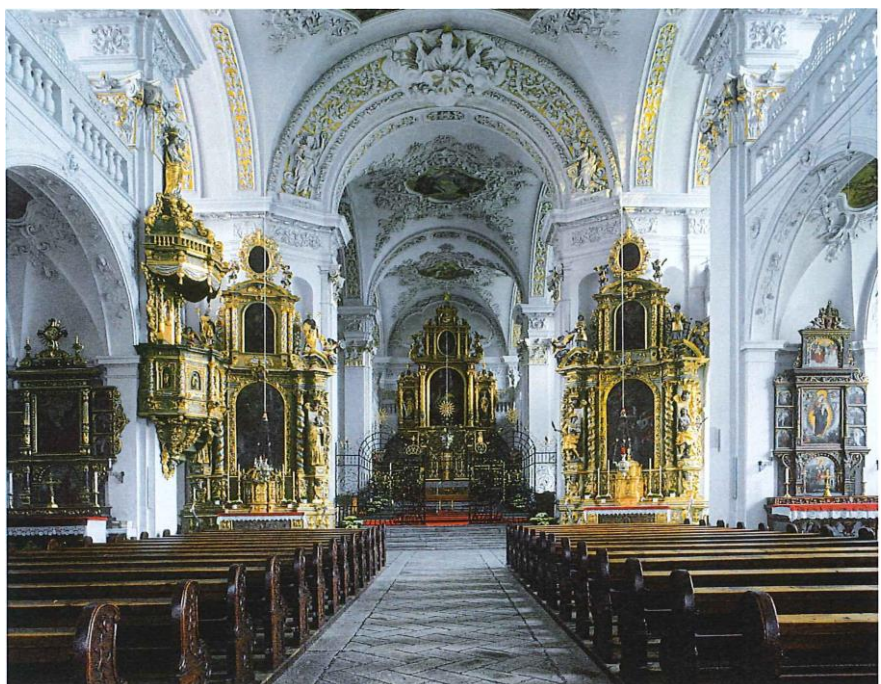

Egliada sin donns alla fassada sid

Sper la restauraziun externa cun la sanaziun dalla fatschada sid, la protecziun statica e la sanaziun dil contuorn cun l'entrada ei era ina restauraziun interna digl edifices previda ed exnum necessaria.

Vid las stuccaturas semuossan negins donns pli gronds. Cun excepziun dallas sfendaglias staticas san ins observar mo finas fessas. Vid las preits che portan igl arviul secattan rasadas tschuffas e da puorla che san esser la consequenza d'ina ferma aria currenta. El sector dil sochel ei la ligiadira dalla preit destruida entras la humiditad ch'ei sesalzada ord ils fundaments. Quella vegn allontanada e pil mument remplazzada cun ina ligiadira piarsa che procura il desalar.

La baselgia claustrala vegn sanada internamein cumpleinamein. Suandontas lavurs da sanaziun ein previdas:

- garter dil chor (ovra frater Josef Böz 1666-1737)
- altars (altar grond, altars da sogn Bendetg e sogn Placi ed altars laterals)
- scantschala, truccas, via dalla crusch e teschamber
- restauraziun finiastras
- plantschiu da crappa
- concepziun nova dallas truccas el chor sisu
- niev concept d'illuminaziun
- niev altar el chor per la celebrazion dalla liturgia.

Restauraziun inevitabla e totala dall'orgla

Directamein davos la fatschada sid egl intern dalla baselgia sesanfla l'empora dall'orgla cun l'imposanta orgla en stil neobaroc ord il 19avel e 20avel tschentaner. Quell'orgla, duvrada mintgadi sco instrument accumpignont en las uras d'oraziun dil convent, ei ina part impurtanta dalla baselgia. Malgrad las revisiuns periodicas ei ina urgenta restauraziun totala ed ina renovaziun parziala indispensabla. Quella lavur voluminusa vegn strusch a purtar externamein fastitgs veseivels, denton vegn l'ureglia dils conventuals e dils visitaders delectada entras il tun cumplein che resuna lu danovamein.

Planisaziun / andament dalla realisaziun dil project

Per la realisaziun dil project ei previu il suandont plan da temps:

- garanzia da finanziaziun	2014 - 2016
- planisaziun e preparaziun detagliada	2015 - 2016
- restauraziun fatschada sid (project singul)	2016
- restauraziun externa	2017 - 2018
- restauraziun interna	2018 - 2019

Survesta finanziaziun sanaziun baselgia claustrala sogn Martin

Tenor ina calculaziun da cuosts quantan ins cun investiziuns da rodund 15 milliuns francs per la sanaziun dalla baselgia claustrala sogn Martin. La gronda cumpart dils cuosts cumpeglia la sanaziun dil baghetg (restauraziun fatschada sid, exteriura ed interna) cun 7 milliuns francs. In grond post fuorma era la restauraziun interna cun rodund 3 milliuns francs.

Igl ei capeivel che la Claustra sa buca financiar quell'investiziun cun agens mieds. Ella ei consequentamein dependenta da donaziuns e contribuziuns. Per saver recaltgar ils daners basignai ei il delegau dalla fundaziun „Pro Kloster Disentis“ Arnold Kappler vegnius engaschus. En vesta allas entradas reducidas dallas fundaziuns (tscheins marginals dallas obligaziuns ed auters facturs) eis ei ordvart grev d'obtener grondas contribuziuns.

Survesta dallas contribuziuns e subvenziuns concedidas per la restauraziun:

Cumpart cantun e confederaziun	frs. 3'000'000.--
Corpus catholicum, baselgia catolica Turitg ed ulteriuras instituziuns catolicas	frs. 2'000'000.--
Banca cantunala, Banca Raiffeisen, fundaziuns	frs. 2'000'000.--

Modus da finanziaziun

Cunquei ch'il project per la sanaziun sespleiga sur plirs onns, duei igl importo dad 1 milliun francs vegnir sbursaus - era ord motivs finansials - sur in cuoz da 10 onns entras pagaments annuals da mintgamai frs. 100'000.--. **Il modus da finanziaziun proponius lubescha era la realisaziun d'ulterius projects communs.**

Plinavon fa la vischnaunca valer las suandontas cundiziuns:

- Ch'il project per la resturaziun dalla baselgia claustrala vegni realisaus cumpleinamein, cass cuntrari sereducess la contribuziun communal;
- Ch'igl importo vegni repartius sin diesch onns (annualmein frs. 100'000.--).

Ultra da quei giavischa la vischnaunca da Mustér, en vesta all'impurtonza regionala dalla Claustra, che las vischnauncas vischinontas separticipeschien commensuradamein cun ina contribuziun alla restauraziun dalla baselgia claustrala.

Ponderaziuns finalas

Mustér senza la Claustra fuss buca Mustér. Las relaziuns e la collaboraziun denter la Claustra benedictina e la vischnaunca ein fetg stretgas. La Claustra ha influenzau duront tschentaners la vischnaunca e la vallada. Sper in center religios, intellectual e cultural ei era la scola gimnasiala da gronda impurtonza per la Surselva. Per garantir in bien futur ei in bien svilup economic indispensabels per la Claustra. La Claustra cun la baselgia, il museum ed in calender d'occurrenz pulpius ei da gronda muntada turistica per nossa destinaziun. Per augmentar l'attractivitat dalla Claustra ei il plaunterren vegnius aviarts per la publicitad e las purschidas da pernottaziun, gastronomia e seminar vegnan apprezzadas en nies vitg e nossa regiun.

En vesta alla gronda impurtonza dalla Claustra benedictina ei la contribuziun dad 1 milliun francs pagabla enteifer 10 onns giustificada.

Proposta

Se basond sin sura consideraziuns propona il cussegl da vischnaunca unanimamein da conceder ina contribuziun dad 1 milliun francs per la restauraziun dalla baselgia claustrala sogn Martin.

En num dil cussegl da vischnaunca

Il president:

Igl actuar:

Edgar Durschei

Ervin Maissen

Disentis/Mustér, ils 14 da settember 2015

III. Messadi: Relasch dils statuts per la Regiun Surselva

Preziadas convischinas e preziai convischins

Il pievel grischun ha approbau ils 30 da november 2014 la legislaziun adesiva davart la refurma territoriala. Aschia remplazzan las endisch novas regiuns naven digl onn 2016 ils cumins, las corporaziuns regiunalas ed ils districts. Las 18 vischnauncas dalla Surselva fuorman da niev la regiun Surselva. Las vischnauncas da Flem e Trin appartegnan da niev alla regiun Plaun. La nova regiun Surselva dispona da 21'347 habitonts (diember da habitonts per la fin 2013). Sedia dalla regiun Surselva ei Glion.

Statuts

- Ils statuts ein d'approbar da scadina vischnaunca tenor igl agen dretg (radunonza communal ni votaziun all'urna).
- Per l'acceptanza dils statuts basegna ei ina majoritad dallas vischnauncas.
- Els statuts vegnan specialmein definidas la structura, l'organisaziun, las incumbensas e las cumpetenzas dalla regiun.
- La regiun vegn finanziada tras contribuziuns communalas, eventualas contribuziuns cantunalas e federalas e cun auters recavs sco honoraris ord lavurs per incumbensa.
- La gronda part dils artechels dils statuts ein prescrets tras regulaziuns impegnontas dil dretg surordinau.

Organisaziun

Habitonts cun dretg da votar dalla regiun

Igl organ suprem dalla regiun ein ils habitonts cun dretg da votar dallas vischnauncas dalla regiun. Els decidan davart relaschar e midar ils statuts, davart referendum ed iniziativa sco era davart fatschentas regionalas.

La conferenza dils presidents

Per la gronda part dallas decisiuns sin palancau regional ei la conferenza dils presidents cumpetenta. Ella conferenza dils presidents ein representai ex officio tut ils presidents communalas dallas vischnauncas regionalas; excepziunalmein sa era il vicepresident vegnir delegaus alla conferenza dils presidents. Ella conferenza dils presidents ein las vuschs dallas vischnauncas valetadas tenor lur grondezia; per 1'000 habitonts ni ina part da quei diember ha ina vischnaunca ina vusch. Tenor il diember actual da habitonts han Ilanz/Glion pia 5 vuschs, Lumnezia e Disentis/Mustér 3, Breil/Brigels, Laax, Sumvitg, Trun, Tujetsch e Val S. Pieder han mintgamai 2 vuschs; Andiast, Falera, Medel/Lucmagn, Mundaun, Sursaissa, Stussavgia, Sagogn, Schluein und Waltensburg/Vuorz mintgamai 1 vusch. Aschia dispona la conferenza dils presidents pia da 32 vuschs. Quella valetaziun dallas vuschs ei prescetta ella lescha cantunala da vischnauncas.

Ord il miez dalla conferenza dils presidents vegn eligiu in parsura ed in substitut dalla conferenza dils presidents. Il parsura dalla conferenza dils presidents ei il medem mument era president dalla cumissiun regiunala.

La conferenza dils presidents ei denter auter era cumpetenta per approbar il preventiv ed il quen annual, per relaschar disposiziuns executivas e reglaments, per serrar giu convegnoentschas da prestaziun e per l'elecziun da cumissiuns. Ella sa decider davart expensas da varga frs. 300'000.00. Expensas da varga frs. 2 milliuns vegnan pridadas sut resalva dil referendum facultativ. Plinavon sa la conferenza dils presidents decider davart expensas periodicas da varga frs. 20'000.00. Expensas da varga frs. 500'000.00 vegnan pridadas sut resalva dil referendum facultativ.

La cumissiun regiunala

La cumissiun regiunala vegn eligida ord il miez dalla conferenza dils presidents e consista ella regiun Surselva da tschun commembers. La cumissiun regiunala ei cumpetenta per decisiuns da persunal sil scalem da cader, prepara las fatschentas per mauns dalla conferenza dils presidents e representa la regiun anovians. La cumissiun regiunala sa decider davart expensas tochen frs. 300'000.00 (unicas) e tochen frs. 20'000.00 (periodicas).

Il secretariat

Il secretariat liquidescha las incumbensas operativas dalla regiun, meina las finanzas e la contabilitad ed elegia ils ulteriurs collaboraturs. El metta a disposiziun basas da decider per mauns dalla conferenza dils presidents e dalla cumissiun regiunala ed exequescha conclus.

La cumissiun da gestiun

Per controllar la gestiun ed il rendaquen ei ina cumissiun da gestiun cumpetenta. Ella consista da treis persunas che ston esser commembras d'ina cumissiun da gestiun d'ina vischnaunca regiunala. Per la revisiun dil quen el senn pli stretg elegia la conferenza dils presidents ina interpresa da revisiun surveglada ufficialmein.

Incumbensas

Alla regiun vegn ei adossau d'ina vart incumbensas dil cantun e da l'autra vart dallas vischnauncas dalla regiun. Incumbensas che vegnan adossadas dil cantun ein:

- svilup dil territori (planisaziun directiva regiunala)
- curatella professiunala (dretg da protecziun d'affons e da carschi)
- fatgs dil stadi civil (uffeci da stadi civil)
- fatgs da scussiun e da concuors (uffeci da scussiun e da concuors)
- administraziun dils archivs circuitals tenor igl artechel 3 dalla lescha cantunala da divisiun
- ulteriuras incumbensas a norma dalla legislaziun speciala cantunala corrispudenta

Las vischnauncas dalla regiun san autorisar la regiun da vegnir activas tier las

suandontas incumbensas communalas:

- svilup regional/promoziun dall'economia
- promoziun dil turissem
- defender ils interess regionals anenviars ed anoviars
- menar e cofinanziar purschidas da formaziun e da terapias da tutta specia, da tuts scalems da vegliadetgna e da scola
- formaziun da carschi
- promoziun dalla cultura
- finanziaziun dils museums
- promoziun dalla giuventetgna
- economisaziun dil rumien
- traffic
- coordinaziun sil sector dalla sanadad
- ediziun dil Fegl official Surselva
- cussegliaziun da bulius
- administraziun da corporaziuns d'intent

Per adossar definitivamein ina incumbensa communal a la regiun drova ei ina convegnientscha da prestaziun sin basa dils statuts davart la quala las vischnauncas han da votar individualmein. Negin vischnaunca sa vegnir obligada dalla maioritad d'adossar ina incumbensa. Concluz davart quella incumbensa duein denton era vegnir pri sulettamein da quellas vischnauncas che han dau suatientscha d'adossar l'incumbensa e che finanzieschan era quella.

Dretgs politics

Ils votants dallas vischnauncas dalla regiun han la pusseivladad da prender il referendum encunter conclus dalla conferenza dils presidents ni da far valer lur interess cun ina iniziativa. Per in referendum drova ei ella regiun Surselva 800 suttascripziuns, per ina iniziativa 1'000 suttascripziuns. Ina iniziativa sa era vegnir inoltrada da silmeins in quart dallas vischnauncas.

Finanziaziun

Ils cuosts comunabels per ademplir las incumbensas regionalas vegnan reparti sin las vischnauncas en fuorma d'ina contribuziun fundamentala da maximalmein in tschunavel dils cuosts sco era tenor il diember da habitonts e la forza finanziaria. Per tut ils secturs d'incumbensas vegn menau in agen quen.

Entrada en vigur

Per l'approbaziun dils statuts drova ei il consentiment dalla maioritad dallas vischnauncas dalla regiun. Ella regiun Surselva drova ei pia 10 conclus positivs da radunonzas communalas ni da votaziuns all'urna. Tochen a present han varga la mesadad dallas vischnauncas approbau ils statuts dalla Regiun Surselva. Ils statuts ston silsunter vegnir approvai dalla Regenza grischuna e van en vigur igl 1. da schaner 2016.

Proposta

Sebasond sin sura consideraziuns propona il cussegl da vischnaunca unanimamein d'approbar ils statuts dalla Regiun Surselva.

En num dil cussegl da vischnaunca
Il president:

Edgar Durschei

Igl actuar:

Ervin Maissen

Disentis/Mustér, ils 14 da settember 2015

IV. Statuts per la Regiun Surselva

Cuntegn

pagina

I. Disposiziuns generalas	15
Num, sedia e cuoz.....	15
Vischnauncas dalla regiun.....	15
Lungatgs officials.....	15
Object ed intent.....	15
Incumbensas.....	15
a) en general.....	15
b) en special.....	16
Egualitad dallas schlatteinas.....	16
II. Organs	17
1. En general	17
Organs.....	17
Motivs d'exclusiun e da recusaziun.....	17
Protocols.....	17
2. Cumpetenzas	17
Persunas cun dretg da votar dallas vischnauncas dalla regiun.....	17
Conferenza dils presidents.....	18
Cumissiun regiunala.....	18
Parsura dalla conferenza dils presidents.....	19
Secretariat.....	19
Cumissiun da gestiun.....	19
III. Votaziuns ellas vischnauncas dalla regiun	20
Dretg decisiv.....	20
Procedura.....	20
IV. Cumposiziun ed organisaziun dallas autoritads regionalas	20
1. Conferenza dils presidents	20
Cumposiziun.....	20
Convocaziun.....	20
Quota da vuschs.....	21
Conclus.....	21
Elecziuns.....	21
2. Cumissiun regiunala	22
Cumposiziun e perioda d'uffeci.....	22
Convocaziun.....	22
Conclus.....	22
3. Cumissiun da gestiun	22
Cumposiziun, perioda d'uffeci, delegaziun a tiarzas personas.....	22

4. Cumissiuns permanentas	23
Cumposiziun, incumbensas, responsabladad, cumpetenzas	23
V. Dretgs politics	23
Dretg d'iniziativa	23
Dretg da referendum	23
VI. Dretg da personal e da provediment	24
Dretg da personal e da provediment	24
VII. Cunvegnas da prestaziun, finanzas e reporting	24
Cunvegnas da prestaziun	24
Onn da gestiun, rendaquen	24
Preventiv plan da finanzas	24
Quen annual, rapport da gestiun	24
Finanziaziun	25
Contribuziuns communalas	25
Responsabladad	25
VIII. Survigilanza statale e mieds legals	25
Surgilanza statale	25
Mieds legals	26
IX. Revisiun dils statuts	26
Revisiun dils statuts	26
X. Disposiziun finala	26
Entrada en vigur	26

I. Disposiziuns generalas

Artechel 1

Num, sedia e cuoz

¹ La Regiun Surselva ei ina corporaziun dil dretg public cantunal cun atgna personalitad giuridica el senn digl artechel 71 dalla constituziun dil cantun Grischun.

² La sedia dalla regiun sesanfla a Glion.

³ La regiun ei concepida per in cuoz nunlimitau.

Artechel 2

Vischnauncas dalla regiun

Vischnauncas dalla regiun ein las vischnauncas politicas ch'ei attribuidas alla regiun,numnadain:

Andiast, Breil/Brigels, Disentis/Mustér, Falera, Ilanz/Glion, Laax, Lumnezia, Medel/Lucmagn, Mundaun, Sursaissa, Stussavgia, Sagogn, Schluein, Sumvitg, Trun, Tujetsch, Val S. Pieder, Waltensburg/Vuorz.

Artechel 3

Lungatgs officials

¹Lungatgs officials dalla regiun ein romontsch e tudestg. La regiun risguarda ils lungatgs officials a moda adequata. Ella ha da s'engaschar persunter ch'ils lungatgs officials vegnan risguardai commensuradamein en publicaziuns, el contact cun persunas privatas ni en connex cun representaziuns.

² Il diever dils lungatgs officials regionalas entras las autoritads regionalas sco era la publicaziun da texts officials vegn reglaus en ina prescripziun executiva dalla conferenza dils presidents.

Artechel 4

Object ed intent

¹ Ils statuts reglan oravontut ed el rom dallas prescripziuns legalas l'organisaziun dalla regiun sco era las incumbensas e las cumpetenzas dallas autoritads regionalas.

² Lur intent eis ei d'attribuir claramain las cumpetenzas sco era da reglar claramain las proceduras da decisiun.

Artechel 5

Incumbensas
a) en general

¹ La Regiun Surselva ademplescha a moda efficazia incumbensas dallas vischnauncas dalla regiun e pren decisiuns comunablas ligiontas en fatgs regionalas che vegnan delegai ad ella dil cantun u dallas vischnauncas dalla regiun.

² Negin vischnaunca dalla regiun ei obligada da delegar alla regiun in'incumbensa regionala ch'ei buca prescetta dil dretg surordinau.

Artechel 6

b) en special

¹ Sin fundament dil dretg cantunal sto la regiun ademplir las suandontas incumbensas:

- svilup dil territori (planisaziun directiva regiunala)
- curatella professiunala (dretg da protecziun d'affons e da carschi)
- fatgs dil stadi civil (uffeci da stadi civil)
- fatgs da scussiun e da concuors (uffeci da scussiun e da concuors)
- administraziun dils archivs circuitals tenor igl artichel 3 dalla lescha cantunala da divisiun
- ulteriuras incumbensas a norma dalla legislaziun speciala cantunala corrispudenta

² Las vischnauncas dalla regiun san autorisar la regiun da vegnir activa tier las suandontas incumbensas communalas:

- svilup regional/promoziun dall'economia
- promoziun dil turissem
- defender ils interess regiunals anenviars ed anoviars
- menar e cofinanziar purschidas da formaziun e da terapias da tutta spezia, da tuts scalems da vegliadetgna e da scola
- formaziun da carschi
- promoziun dalla cultura
- finanziaziun dils museums
- promoziun dil sport
- promoziun dalla giuventetgna
- economisaziun dil rumien
- traffic
- coordinaziun sil sector dalla sanadad
- ediziun dil Fegl Official Surselva
- cussegliaziun da bulius
- administraziun da corporaziuns d'intent

³ Las incumbensas vegnan delegadas tras cunvegnas da prestaziun. Quellas obligheschan sulettamein las vischnauncas pertuccadas.

⁴ La cumpetenzza da concluder da delegar in'incumbensa sedrezza mintgamai tenor las cumpetenzas finanziaias respectivas ellas singulas vischnauncas.

Artechel 7

Egualitad dallas schlatteinas

Las indicaziuns davart las personas, las funcziuns e las professiuns en quels statuts serefereschon ad omisduas schlatteinas, aschinavon ch'ei seresulta nuot auter ord il senn dils statuts.

II. Organs

1. En general

Artechel 8

Organs

Ils organs dalla regiun ein:

- la totalitad dils habitonts dalla regiun cun dretg da votar
- la conferenza dils presidents (CP)
- la cumissiun regionala (CR)
- la cumissiun da gestiun (CdG)

Artechel 9

Motivs d'exclusiun e da recusaziun

Ils motivs d'exclusiun e da recusaziun sedrezzan conform al senn tenor la lescha cantunala da vischnauncas.

Artechel 10

Protocols

¹ La conferenza dils presidents, la cumissiun regionala e las cumissiuns protocolleschan lur tractativas e lur conclus.

² Il protocol vegn approbaus a caschun dalla proxima sesida e suttascrets dil parsura e dil protocollist. Silsuenter vegn il protocol tarmess immediat a tuttas vischnauncas.

2. Cumpetenzas

Artechel 11

Persunas cun dretg da votar dallas vischnauncas dalla regiun

¹ Las persunas cun dretg da votar dallas vischnauncas dalla regiun han las suandontas cumpetenzas:

1. relaschar e midar ils statuts
2. decider davart projects, encunter ils quals il referendum facultativ ei reussius
3. decider davart projects e fatschentas ch'ei vegni suttamess dalla conferenza dils presidents per laschar decider
4. decider davart iniziativa el rom da lur cumpetenzas

² Ils statuts san attribuir ulteriuras incumbenzas allas persunas cun dretg da votar.

³ Midadas dils statuts concernent igl intent dalla regiun (art. 4) e las incumbenzas dalla regiun (art. 6) ston vegnir approbadas dalla maioritad dallas vischnauncas dalla regiun.

⁴ Per auters conclus basegna ei la maioritad dils votants.

Artechel 12

Conferenza dils presidents

¹ La conferenza dils presidents ha las suandontas cumpetenzas:

1. dessignar il parsura e siu substitut
2. eleger la cumissiun regiunala
3. eleger la cumissiun da gestiun
4. eleger il post da revisiun extern
5. eleger cumissiuns permanentas
6. s'occupar d'eventualas incumbensas d'impurtonza regiunala
7. far cunvegns da prestaziun cullas vischnauncas dalla regiun e cun tiarzas personas
8. relaschar prescripziuns executivas per ademplir las incumbensas delegadas
9. approbar il quen annual, il preventiv ed ils credits d'impegn sco era il rapport dalla cumissiun da gestiun
10. prender enconuschientscha dil plan da finanzas e dil rapport annual
11. decider davart expensas unicas da varga frs. 300'000.00 cun resalva ch'expensas da varga frs. 2 miu. ein suttamessas al referendum facultativ tenor igl artichel 30 alinea 1
12. decider davart expensas periodicas da varga frs. 20'000.00, cun resalva ch'expensas da varga frs. 500'000.00 ein suttamessas al referendum facultativ tenor igl artichel 30 alinea 1
13. delegar incumbensas dalla corporaziun a tiarzas personas
14. decider davart cooperaziuns cun autras regiuns ed organisaziuns
15. declarar iniziativa regionala per valeivlas

² La conferenza dils presidents ha dil reminent tut las cumpetenzas che vegnan buca delegadas ad in auter organ tras il dretg surordinau u tras il dretg dalla regiun.

Artechel 13

Cumissiun regiunala

La cumissiun regiunala ha en special las suandontas incumbensas:

1. eleger il menader dil secretariat e da siu substitut
2. eleger ils collaboraturs da cader
3. eleger ils commembers dallas cumissiuns temporaras, dallas gruppas da lavur ni dallas gruppas da project e da semegliant gener
4. defender ils interess dalla regiun anenviars ed anoviars
5. preparar las fatschentas per mauns dalla conferenza dils presidents
6. preparar la budgetaziun e la conclusiun dil quen annual sco era presentar il rapport annual ed il plan da finanzas per mauns dalla conferenza dils presidents
7. administrar la facultad dalla regiun
8. exequir ils conclus dalla conferenza dils presidents
9. decider davart expensas unicas tochen frs. 300'000.00
10. decider davart expensas periodicas tochen frs. 20'000.00
11. surdar incaricas el rom da sias cumpetenzas
12. inoltrar damondas da contribuziun e da subvenziun
13. decider davart menar process, davart cunvegns da cumpromiss e davart representanzas avon dertgira

14. nominar officials da stadi civil sunter l'approbaziun anticipativa tras l'autorità cantunala da surveglanza, definir il menader dil uffeci e reglar la substituziun
15. nominar in official da stumadira e concuors sco era designar il substitut
16. decider davart purtar plogn per exequir ina pretensiun che schai egl interess public en connex cun ina donaziun tenor art. 246 DO
17. proposta per eleger in notar regional
18. organisar las elecziuns dil Cussegl grond ed ordinar ed exequir las votaziuns regionalas
19. representar la regiun anoviars
20. delegar incumbensas al secretariat, aschinavon ch'ei setracta sulettamein d'activitads administrativas.

Artechel 14

Parsura dalla conferenza dils presidents

¹ Il parsura dalla conferenza dils presidents meina la conferenza dils presidents e la cumissiun regionala.

² El ei responsabels per l'execuziun dils conclus dalla conferenza dils presidents e dalla cumissiun regionala e survegilescha la lavur dil secretariat.

³ Ensemen cun il menader dil secretariat ha el la suttascripziun collectiva a dus. En cass d'absenza suttascrivan mintgamai lur substituts.

Artechel 15

Secretariat

¹ Il secretariat liquidescha las incumbensas operativas dalla regiun e meina las finanzas e la contabilitad ed elegia ils ulteriurs collaboraturs. El metta a disposiziun basas da decider per mauns dalla conferenza dils presidents e dalla cumissiun regionala ed exequescha conclus.

² Encunter in'indemnisaziun che cuviera ils cuosts sa il secretariat surprender incaricas dallas vischnauncas dalla regiun u da tiarzas personas, aschinavon ch'el dispona dallas enconuschientschas dil fatg e dil personal respectiv.

³ Il secretariat vegn menaus d'in meinagestiun. El pren part alla conferenza dils presidents ed allas sesidas dalla cumissiun regionala cun vusch consultativa e scriva il protocol.

⁴ Il menader dil secretariat ei suttamess directamain al parsura dalla conferenza dils presidents.

Artechel 16

Cumissiun da gestiun

La cumissiun da gestiun controllescha annualmein la gestiun e la contabilitad e fa in rapport en scret per mauns dalla conferenza dils presidents. Il rapport da controlla ei da publicar a moda adequata ellas vischnauncas dalla regiun.

III. Votaziuns ellas vischnauncas dalla regiun

Artechel 17

Dretg decisiv

Il dretg da votar dils habitonts ellas vischnauncas dalla regiun sedrezza tenor las disposiziuns respectivas dallas vischnauncas da domicil respectivas.

Artechel 18

Procedura

¹ En tut las vischnauncas dalla regiun vegn votau tenor pusseivladad il medem mument davart ina fatschenta.

² La regiun tarmetta allas vischnauncas dalla regiun ils documents da votaziun necessaris silmeins sis jamnas avon il termin da votaziun.

³ Aschinavon che quels statuts cuntengnan negina regulaziun, sedrezza la procedura tenor las disposiziuns correspundentas dallas vischnauncas da domicil respectiva. La lescha davart ils dretgs politics el cantun Grischun cun ils decrets executivs corrispundents vala subsidiarmein.

⁴ La pusseivladad da votar electronicamein sedrezza tenor la regulaziun cantunala respectiva per votaziuns all'urna sin palancau communal.

IV. Cumposiziun ed organisaziun dallas autoritads regionalas

1. Conferenza dils presidents

Artechel 19

Cumposiziun

¹ La conferenza dils presidents secumpona dils presidents communalas dalla regiun. En cass d'impediment representa il vicepresident il president communal alla conferenza dils presidents.

² La perioda d'uffeci dil parsura e dil substitut dalla conferenza dils presidents munta a quater onns. Reelezziun ei duas gadas pusseivla.

Artechel 20

Convocaziun

¹ La conferenza dils presidents seraduna sin invit dil parsura.

² Igl invit vegn tarmess – en scret u sin via electronica – silmeins 10 dis ordavon ed informescha silmeins davart il liug, il temps e las tractandas.

³ Mintg'onn han liug silmeins duas sesidas dalla conferenza dils presidents.

⁴ En cass da basegns convochescha il parsura ulteriuras conferenzas dils presidents. El ei obligaus da far quei, sche silmeins in tierz dils commembers dalla conferenza dils presidents pretendan quei.

Artechel 21

Quota da vuschs

¹ Mintga vischnaunca dalla regiun tochen 1'000 habitonts dispona d'ina vusch. Per mintga ulteriurs 1'000 habitonts u per ina part da quei diember obtegn la vischnaunca ina vusch supplementara. Ina singula vischnaunca dalla regiun astga buca haver dapli vuschs che tut las ulteriuras vischnauncas dalla regiun ensemen.

² Las vuschs communalas representadas vegnan valetadas sin fundament dil diember da habitonts che resulta dalla davosa dumbraziun dil pievel disponibla (STATPOP).

Artechel 22

Conclus

¹ Mintga conferenza dils presidents che vegn convocada conform agl uorden ei habla da concluder.

² Per regla vegn votau cun maun pli.

³ In tierz dils commembers dalla conferenza dils presidents sa pretender scrutini.

⁴ Ei vala la maioritad sempli dallas vuschs representadas. En cass da paritad dallas vuschs vala ina fatschenta sco refusada.

⁵ Il conclus vegn prius mo dils representants da quellas vischnauncas che han approbau la delegaziun dallas incumbensas respectivas.

⁶ En cass urgents sa la conferenza dils presidents era prender conclus circulars. Quels basegnan in resun da tut ils commembers. Ils conclus vegnan documentai el protocol dalla proxima sesida.

Artechel 23

Elecziuns

¹ Mintga conferenza dils presidents che vegn convocada conform agl uorden ei habla d'eleger.

² Per regla vegn eligiu cun maun pli.

³ Sin proposta dil parsura san las elecziuns cumplexivas succeder en globo, sch'ei dat buca dapli candidats che sezs disponibels.

⁴ In tierz dils commembers dalla conferenza dils presidents sa pretender scrutini. Decider decida en mintga cass la maioritad relativa dallas vuschs representadas. En cass da paritad dallas vuschs decida la sort.

2. Cumissiun regiunala

Artechel 24

Cumposiziun e perioda d'uffeci

¹ La cumissiun regiunala secumpona dil parsura e da quater ulteriurs commembers dalla conferenza dils presidents.

² La perioda d'uffeci dils commembers dalla cumissiun regiunala cuoza quater onns. Reelecziun ei duas gadas pusseivla.

³ Sch'in commember seretrai dalla cumissiun, nominescha la conferenza dils presidents in niev commember. Il nieveligiu commember entra ella perioda d'uffeci dil commember sortent.

Artechel 25

Convocaziun

¹ La cumissiun regiunala seraduna sin invit dil parsura tenor basegns u sin pretensiun speciala d'in commember.

² Igl invit vegn tarmess – en scret u sin via electronica – silmeins siat dis ordavon ed informescha silmeins davart il liug, il temps e las tractandas.

Artechel 26

Conclus

¹ La cumissiun regiunala ei habla da concluder, sche la maioritad da ses commembers ei presenta.

² Ei vegn votau ed eligiu cun maun pli. Decisivs ei la maioritad relativa dallas vuschs. Cun resalva da motivs da recusaziun ein ils commembers obligai da votar.

³ En cass da paritad dallas vuschs vegn l'elecziun decidida cun trer la sort, en cass da votaziuns ha il parsura la vusch da tagl.

⁴ En cass urgents sa la cumissiun regiunala era prender conclus circulars. Quels basegnan in resun da tut ils commembers. Ils conclus vegnan documentai el protocol dalla proxima sesida.

3. Cumissiun da gestiun

Artechel 27

Cumposiziun, perioda d'uffeci, delegaziun a tiarzas personas

¹ La cumissiun da gestiun (CdG) secumpona da treis commembers da differentas cumissiuns da gestiun dallas vischnauncas dalla regiun.

² La perioda d'uffeci cuoza quater onns. Reelecziun ei duas gadas pusseivla.

³ Sch'in commember dalla CdG sorta dalla cumissiun durant ina perioda d'uffeci, fa la conferenza dils presidents in'elecziun substitutiva. Il niev commember dalla CdG entra ella perioda d'uffeci dil commember che sorta.

⁴ La conferenza dils presidents elegia en cunvegrientscha cun la CdG ina interpresa da revisiun surveglada ufficialmein per la revisiun dil quen el senn pli stretg.

4. Cumissiuns permanentas

Artechel 28

Cumposiziun, incumbensas, responsabladad, cumpetenzas

La cumposiziun da cumissiuns permanentas sco era lur incumbensas, lur responsabladad e lur cumpetenzas vegnan fixadas el rom da reglaments specials, respectiv d'in conclus dalla conferenza dils presidents.

La cumposiziun da cumissiuns permanentas sco era lur incumbensas, lur responsabladad e lur cumpetenzas vegnan fixadas el rom da reglaments specials, respectiv d'in conclus dalla conferenza dils presidents.

V. Dretgs politics

Artechel 29

Dretg d'iniziativa

¹ Als votants da tut las vischnaucas dalla regiun cumpeta il dretg d'iniziativa en fatschentas da lur camp da responsabladad. In'iniziativa sto vegnir suttascretta da silmeins 1'000 persunas cun dretg da votar.

² Per las medemas fatschentas sa ina iniziativa era vegnir lantschada da silmeins in quart dallas vischnaucas.

Artechel 30

Dretg da referendum

¹ Conclus dalla conferenza dils presidents concernent expensas unicas e periodicas tenor igl artichel 12 al. 1 cf, 11 ed 12 ein suttamess al referendum facultativ. Quels conclus ston vegnir communicai allas vischnaucas dalla regiun.

² Ils conclus ch'ei suttamess al referendum facultativ vegnan publicai els organs da publicaziun ufficials dallas vischnaucas dalla regiun, fagend attent al referendum facultativ ed alla scadenza dil termin da referendum.

³ Il termin da referendum cuoza 90 dis, quintau naven dil di dalla publicaziun dil conclus.

⁴ Il referendum vala sco reussius, sche 800 habitonts cun dretg da votar dallas vischnaucas dalla regiun han suttascret il referendum.

⁵ Buca suttamess al referendum ein tut ils conclus dalla conferenza dils presidents el rom dallas incumbensas obligontas.

VI. Dretg da persunal e da provediment

Artechel 31

Dretg da persunal e da provediment

Sche la regiun relai buca disposiziuns specialas, vegn applicau il dretg da persunal e da provediment cantunal.

VII. Cunvegnas da prestaziun, finanzas e reporting

Artechel 32

Cunvegnas da prestaziun

¹ Ina cunvegna da prestaziun cuoza per regla silmeins quater e maximal siat onns. Il pli tard 12 meins avon che la cunvegna da prestaziun scada, vegn contrahau davart ina nova cunvegna da prestaziun u davart la prolungaziun dalla cunvegna vertenta. Ina cunvegna da prestaziun da cuoz limitau sa era vegnir colligiada cun ina prolungaziun automatica da medem cuoz u d'in cuoz pli cuort. Quella pusseivladad vegn applicada, sche neginas partidas (vischnaunca dalla regiun respectiv tiarzas personas u regiun) viseschan la cunvegna, observond in termin da 12 meins avon la scadenza dil cuoz limitau.

² Ina cunvegna da prestaziun sa era cuzzar nunlimitadamein. Ella sa vegnir visada da mintga vischnaunca dalla regiun en scret il pli baul suenter quater onns, observond in termin da visada da 12 meins per la fin d'in onn calendar. Sch'ina vischnaunca dalla regiun visescha la cunvegna, ha la regiun da sia vart il dretg da visar enteifer 30 dis las cunvegnas da prestaziun ch'ella ha fatg cun autras vischnauncas dalla regiun per la medema incumbensa.

Artechel 33

Onn da gestiun, rendaquen

¹ Igl onn da gestiun corrispunda agl onn calendar.

² Il rendaquen sedrezza conform al senn tenor la lescha da finanzas dil cantun Grischun.

Artechel 34

Preventiv plan da finanzas

¹ La cumissiun regiunala presenta mintg'onn alla conferenza dils presidents in preventiv pigl onn vegnent ed in plan da finanzas pils proxims treis onns.

² La conferenza dils presidents approbescha il preventiv tochen la fin d'october digl onn precedent e pren enonuschientscha dil plan da finanzas.

Artechel 35

Quen annual, rapport da gestiun

¹ La cumissiun regiunala presenta alla conferenza dils presidents tochen il pli tard la fin da zercladur il quen annual ed il rapport dalla cumissiun da gestiun.

² En in rapport da gestiun ch'ei accessibels alla publicitad dat la cumissiun regiunala tochen il pli tard la fin da zercladur plaid e fatg davart la gestiun digl onn passau.

Artechel 36

Finanziaziun

¹ La Regiun vegn finanziada cun

- contribuziuns communalas, cantunalas e federalas
- taxas ed auters recavs
- contribuziuns da deficit dallas vischnauncas dalla regiun
- honoraris per activitads da mandat

² Ils honoraris per activitads da mandat correspundan allas tariffas ch'ei usitadas ell'economia privata. Il medem vala per taxas e per auters recavs.

Artechel 37

Contribuziuns communalas

¹ Las vischnauncas dalla regiun pagan ina taxa fundamentala vid ils cuosts directs dalla regiun che vegn calculada per 50 pertschien tenor il diember dils habitonts dalla davosa dumbraziun dil pievel (STATPOP) e per 50 pertschien tenor il recav dalla taglia cantunala sin l'entrada dallas persunas naturalas e dil recav dallas persunas giuridicas sco era dil recav dalla taglia sin la facultad dallas persunas natiralas e giuridicas.

² La conferenza dils presidents sa pretender dallas vischnauncas ina contribuziun fundamentala da maximal in tschunavel dils cuosts per curclar ils cuosts.

³ Sch'il quen annual muossa in deficit che sa buca vegnir curclaus cun la facultad dalla regiun, uliveschan las vischnauncas dalla regiun il deficit. Valer vala la clav da repartiziun tenor l'alea 1.

⁴ Las incumbensas tenor igl artichel 6 cun atgna calculaziun dils cuosts vegnan finanzadas direct dallas vischnauncas dalla regiun partecipadas tenor ina clav da repartiziun che sto vegnir fixada.

⁵ Sche buca tut las vischnauncas dalla Regiun han delegau ina incumbensa alla regiun, sto la regiun procurar che mo quellas vischnauncas vegnien engrevgiadas finanziamein, per las qualas ella ademplescha l'incumbensa.

Artechel 38

Responsabladad

Per las obligaziuns dalla regiun stat buna en emprema lingia la facultad dalla regiun. En secunda lingia vala la responsabladad proporziunala dallas vischnauncas dalla regiun. Valer vala la clav da repartiziun tenor igl artichel 37 alea 1.

VIII. Survigilanza statala e mieds legals

Artechel 39

Survigilanza statala

La survigilanza statala dalla regiun sedrezza tenor il dretg cantunal.

Artechel 40

Mieds legals

En cass da dispetas denter la regiun e las vischnauncas dalla regiun, denterlas vischnauncas dalla regiun en caussas regiunalas sco en cass da dispetas denter la regiun ed ils habitonts dallas vischnauncas dalla regiun valan ils mieds legals ordinaris tenor il dretg cantunal.

IX. Revisiun dils statuts

Artechel 41

Revisiun dils statuts

¹ Quels statuts san vegnir suttamess da tut temps ad ina revisiun parziala u totala.

² Las midadas dils statuts ston vegnir suttamessas alla Regenza per l'approbaziun.

X. Disposiziun finala

Artechel 42

Entrada en vigur

Quels statuts ein vegni concludi da ... vischnauncas dalla regiun ed approvai dalla Regenza dil cantun Grischun. Els entran en vigur igl 1. da schaner 2016.

Glion, ils

Per la Regiun Surselva

Il parsura dalla conferenza dils presidents

Il meinagestiun

Ernst Sax

Duri Blumenthal

Approbau dalla Regenza tenor conclus dils

En num dalla Regenza

Il president

Il cancellier

Martin Jäger

Claudio Riesen